

פרק אלו עוברין

שלושה מיני חמץ הם:

א. חמץ גמור, שחייבין על אכילתו בפסח כרת, וכן עוברים על שהייתו בבית ב"בל יראה ובל ימצא".

ב. חמץ נוקשה, שאינו ראוי למאכל אדם.

ג. תערובת חמץ. דהיינו, חמץ שאינו בעין, אלא מעורב בתוך דבר אחר.

כל מיני החמץ המבוארים להלן במשנתנו אינם חמץ גמור. אלא, יש מהן חמץ נוקשה, ויש מהם תערובת חמץ.

ומשמיענו התנא שני חידושים, האחד ברישא והשני בסיפא:

א. שאף עליהם עוברים בפסח, אם באכילה ואם בראייה, וכפי שיתבאר.

ב. שאזהרת אכילתם היא בלאו שאין בו כרת, להבדיל מאכילת חמץ גמור בעין, שחייבים כרת על אכילתו.

ונחלקו הראשונים אם הרישא במשנתנו עוסקת באיסור אכילת מיני החמץ הללו או באיסור השהייתם.

לרש"י באה המשנה ברישא לחדש שמלבד איסור אכילתם עוברים עליהם גם בבל יראה.

ואילו לרבינו תם מחדשת המשנה שיש לסלקם מהשולחן כדי שלא יבואו לאכלם, אך אין עוברים על בל יראה בהשהייתם.

ביאורנו מתבסס על שיטת רש"י

מתניתין:

ואלו הם הדברים שעוברין עליהם בפסח מב-א באיסור "בל יראה"⁽¹⁾:

כותח הבבלי [מאכל חלב שמעורב בו קמח], ושכר המדי, וחומץ האדומי, וזיתום המצרי, וזומן של צבעים, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים.⁽²⁾

ובגמרא יפורש ממה עשויים כל המינים הללו.

רבי אליעזר⁽³⁾ אומר: אף על תכשיטי

ולדעת רבינו תם, צריך לומר דהכא מיירי בשעורים שחמיצו קודם נתינתם בכותח. שהרי סבר דגם מים עם מי פירות אינם אלא חמץ נוקשה. והכא מבואר שארבעת מינים אלו הם חמץ דגן גמור על ידי תערובת. ותוספות לה ב.

3. ותוספות גרסו "רבי אלעזר". שהרי לקמן [מג א] איתא, דרבי אליעזר לית ליה דחמץ נוקשה בלאו. ובין אם נאמר ד"תכשיטי נשים"

1. רש"י. וריב"א חולק, ודקדק, מדקתני "עוברין" ולא קתני "עוברין עליהן", משמע דקאי על האוכלין, ולא על האדם. כלומר, דברים אלו מתבערים ועוברים מן העולם.

2. ובירושלמי איתא: וכולהו על ידי מוי [מים]! דהיינו, שמעורבים בהם גם מים. אבל בלא מים, הרי הם מותרים. לפי שמי פירות אין מחמיצים. רי"ף.